

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСТЕРІВ У МОЛОКОПЕРЕРОБНІЙ ГАЛУЗІ

У статті запропоновано методи оцінювання економічної ефективності діяльності кластерів у молокопереробній галузі. Розглянуто фактори впливу на результат роботи кластера на основі двох підходів: структурного та функціонального.

Ключові слова: ефективність, кластеризація, молокопереробна галузь.

Сучасні тенденції поглиблення процесів глобалізації економіки посилюють конкуренцію на світових ринках, а відтак зумовлюють необхідність формування масштабних інтегрованих господарських структур, причому як міжрегіонального, так і міждержавного рівня. Висока ефективність усіх організаційно-правових форм кластерів, що виникають у економіках більшості країн світу, підтверджує об'єктивність та неминучість становлення кластерної моделі регіональної економіки в Україні. В умовах сучасної конкуренції індивідуальне і самостійне функціонування навіть великих організацій дає все менші гарантії ефективного досягнення поставлених цілей, тому останнім часом підприємства значно охочіше використовують різні форми кооперації, сприймаючи їх як складові елементи своїх стратегій. Сильні глобалізаційні тенденції приводять до того, що в усіх галузях економіки співробітництво стає ключовим підходом до ефективної конкуренції. Таким чином, постає проблема детального аналізу кластерних об'єднань, ефективності їх діяльності, а також загроз та можливостей їх існування.

Багато зарубіжних авторів досліджували процеси кластеризації, оцінювали ефективність створення, розвитку і стимулювання кластерів, зокрема Є. Дахмен, А. Маршалл, І. Пилипенко, М. Портер, С. Розенфельд, І. Толенадо, В. П. Третьяк та інші. Роль кластерів та їх сутність вивчали українські вчені: Т. В. Дзядук, Л. В. Оболенцева, С. І. Соколенко, В. Чужиков та інші. У роботах цих авторів розкриті загальні теоретичні підходи до розвитку кластерної системи, однак недостатньо розглянуті питання комплексної оцінки ефективності кластерів. Оцінка результатів та ефективності діяльності останнього є важливим етапом формулювання стратегії, оскільки надає можливість моніторингу та вчасного формування комплексу заходів з підтримки чи ініціювання його реструктуризації. Саме тому дослідження присвячене розробці методики оцінки ефективності кластера.

Метою дослідження є розробка рекомендацій з оцінки ефективності кластерної співпраці.

Неодмінною умовою забезпечення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта в ринковій економіці є оцінка ефективності різних аспектів його підсистем і діяльності загалом. Зокрема, розглянемо оцінку економічної ефективності не окремого господарюючого суб'єкта і не їх сукупності, а кластерного об'єднання.

Процес кластеризації молокопереробної галузі можна розуміти як процес прийняття управлінських рішень з точки зору вибору найкращої (найефективнішої)

альтернативи, чи варіанту розвитку регіону (країни). У цьому випадку він є аналізом усіх факторів впливу на економічний результат роботи системи (кластера), їх взаємодії між собою, зовнішнім середовищем тощо.

Аналіз факторів впливу на результат роботи може бути проведений двома основними підходами: структурним та функціональним.

Структурний підхід полягає у детальному розгляді об'єкта, що досліджується, його внутрішньої структури, усіх зв'язків як усередині, так і за його межами. Детальний опис усіх взаємодій при цьому значно ускладнений як в математичному плані, так і в економічному, фінансовому та маркетинговому аналізі отриманих результатів. Тому, як правило, такий підхід використовується здебільшого для невеликих економічних об'єктів.

На відміну від структурного, функціональний підхід дає змогу описувати предмет дослідження тільки за основними його виявами, факторними і результуючими ознаками. Виділення основних потоків інформації та встановлення обґрунтованої та адекватної форми зв'язку між ними без урахування внутрішньої структури об'єкта дослідження – основна ідея функціонального підходу.

Реалізацію функціонального опису доцільно проводити, репрезентуючи впровадження кластерів як складної економічної системи структурного типу (СЕС СТ), яка взаємодіє із зовнішнім середовищем. У цьому випадку всі потоки інформації про об'єкт дослідження можна умовно поділити на чотири основні класи:

- вхідні (X) – значення економіко-статистичних параметрів та виробничих параметрів, а саме: ресурсний потенціал кластера, параметри за якими його створено. А також соціально-демографічний стан суспільства;
- керуючі (U) – рівень державного сприяння та економічного, фінансового, маркетингового розвитку підприємств, що входять до кластеру (закони, нормативи, нові технології, обладнання, стандарти, проведення кластерної політики і вплив на кластери, накази тощо);
- випадкові (E) – різного роду стохастичні фактори (форс-мажорні обставини, несприятливі природні умови, політична нестабільність тощо);
- результуючі (Y) – випуск перш за все молокопродукції, що відповідає вимогам ССТ, диверсифікація експорту продукції тощо.

Тоді функціональний опис кластеру як СЕС СТ на основі інформаційних потоків про його діяльність можна подати як взаємодію виду:

$$Y=F(X,U,E),$$

де F - деякий функціонал, функція управління, яка враховує внутрішню структуру системи та встановлює якісний та кількісний зв'язок між вхідними та результуючими факторами системи.

Системний аналіз (СА) або системний підхід (СП) при вивченні економічних об'єктів - СЕС СТ та явищ, які відбуваються в них, встановлює, яким чином потоки на вході перетворюються в потоки на виході і з якою силою вони впливають на інші зовнішні системи. У результаті реалізації СА (СП) визначається функція кожної складової складної економічної системи.

Під кластером (кластерним об'єднанням), з точки зору системного аналізу, ми розуміємо сукупність господарських суб'єктів, що виконують функції і операції задля зміни вихідної продукції (сировини, напівфабрикатів, готової продукції та ін.), і внутрішньої структури та конфігурації. Водночас логістичний ланцюжок уміщує ланки логістичної системи, лінійно впорядковані за напрямом руху логістичного потоку (матеріального, інформаційного, інноваційного, фінансового, маркетингового) і виконують логістичні функції та операції (транспортування, складування, зберігання, консолідацію, розукрупнення, маркування, сортування, упаковку та ін.), при цьому кластери становлять комбінацію конкуренції та кооперації таким чином, що об'єднання в одних сферах допомагають успішно вести конкурентну боротьбу в інших.

Необхідно зазначити, що визначення ефективності кластеру є досить складною проблемою, оскільки:

- в економіці спостерігається широка різноманітність кластерних об'єднань, що мають як подібні параметри і характеристики, так і істотно розрізняються між собою, тому дати точну і однозначну оцінку їх ефективності на основі єдиної методики не виглядає можливим;
- на діяльність кластерів впливає значна кількість факторів у різних комбінаціях і нестабільних у часі, врахувати які вельми проблематично;
- необхідно брати до уваги, що певні фактори складно описати кількісно, а їх якісна оцінка є наближеною;
- досить складно оцінити ефективність кластерів та їх діяльність за допомогою інтегральних показників, зважаючи на значні похибки при їх формуванні та ін.

Ефективність - відносний показник, що характеризує позитивну динаміку розвитку суб'єкта економіки, в тому числі і кластера, в певний момент часу і рівний відношенню результату (ефекту) до витрат, які зумовили його отримання, отже ефективність E можна подати у вигляді такої формули:

$$E = \frac{P_{\text{пл/факт}}}{Z_{\text{пл/факт}}} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де $P_{\text{факт}}$ і $P_{\text{пл}}$ - фактично досягнутий і запланований результат діяльності кластера в певний момент часу;

$Z_{\text{факт}}$ і $Z_{\text{пл}}$ - фактичні і заплановані витрати на досягнення результату діяльності кластера.

Слід зауважити, що у формулі (1) нами представлена обраховується економічна ефективність, яка може бути плановою або фактичною. При цьому при розрахунку фактичної економічної ефективності, на нашу думку, доцільно враховувати величину так званої «упущеної вигоди» кластерного об'єднання. З огляду на це, можна запропонувати показник ефективності управління, який

визначається за формулою:

$$E_y = \frac{P_{\text{факт}} - Y_e}{Z_{\text{факт}}} \cdot 100\%, \quad (2)$$

де Y_e - величина «упущеної вигоди» кластера.

В ідеалі (при ідеальному керівництві) ефективність управління буде дорівнювати економічній ефективності.

Формула (1) визначення економічної ефективності дозволяє вирішити ще одне важливе завдання кластера - при відомій величині приросту випуску продукції, отриманої за результатами маркетингових досліджень, і фіксованою (досягнутою кластером) величиною економічного ефекту виробництва E визначити граничну величину валових умовно-постійних витрат F , необхідних при екстенсивному веденні господарства для виробництва певного приросту випуску продукції. При цьому слід урахувати той факт, що валові умовно-постійні витрати, як правило, здійснюються у формі східчастого графіка у міру поступового збільшення випуску продукції. У цьому випадку використовується формула наступного виду:

$$F = ВП \cdot \left(\frac{Ц}{E} - \nu \right), \quad (3)$$

де ν - питоми умовно-змінні витрати кластеру;

$Ц$ - ціна за одиницю продукції;

$ВП$ - обсяг продукції, що випускає кластер у натуральному виразі.

Ефективність діяльності кластерного об'єднання можна оцінити кількісно і якісно. Це положення в повному обсязі стосується як витрат, так і результатів. Але оцінки економічної ефективності на різних стадіях життєвого циклу кластерного об'єднання мають особливості, зазначені в таблиці 1.

Однією з головних складових ефективності кластеру є його інноваційна спрямованість, оскільки без упровадження інновацій кластерне об'єднання буде прототипом територіальних виробничих об'єднань і зможе проіснувати лише обмежений проміжок часу до логічного завершення свого виробничого потенціалу.

У нашій роботі ми розглядаємо кластер на стадії розробки, тому економічна ефективність може бути оцінена в кількісно-якісному відношенні і на початковому етапі можлива деструктивність.

Як кількісна, так і якісна оцінка економічної ефективності на даному етапі є вельми ускладнена. Так, наприклад, витрати і результати в якісному вираженні оцінюються у випадках невизначеності і ризику, тобто в наступних ситуаціях:

- при визначенні розмірів необхідних інвестицій;
- при реалізації програм соціальної відповідальності перед суспільством;
- при створенні об'єктів інтелектуальної власності;
- при широкому залученні співробітників підприємств і організацій в інноваційну сферу діяльності;
- при проведенні акцій у форматі «Public Relations» та ін.

Аналогічним чином можна розуміти особливості оцінки економічної ефективності залежно від характеру потреб на ринках певного виду продукції, в нашому випадку - молокопродукції, що відповідає вимогам СОР. До таких потреб, на нашу думку, слід зарахувати: однорідні, неоднорідні і елітарні потреби, поява яких здійснюється в процесі переходу від ринку «постачальника» до ринку «споживача». Результати дослідження за цим напрямком подано в таблиці 2.

Таблиця 1. Особливості оцінки економічної ефективності на різних етапах життєвого циклу кластера

Етапи	Показники		
	Витрати	Результат	Економічна ефективність
Дослідження	Важкопрогнозовані, здійснюються поетапно, залежно від результату	Важкопрогнозований, може відрізнитися нестабільністю на окремих етапах	Оцінюється якісно, велика ймовірність переростання в деструкцію
Розробка	Важкопрогнозовані, в основному спрямовані на впровадження кластерного об'єднання, реакція якою, як правило, невідома	Оцінюється методами теорії ймовірності, залежно від характеристик сегментів ринку	Оцінюється в кількісно-якісному відношенні, на початковому етапі можлива деструктивність
Комерційна реалізація	Визначається без особливих проблем	Постійно покращується за рахунок охоплення нових сегментів ринку. Невідома абсолютна границя результату	Оцінюється в основному кількісно
Стабілізація	Визначення викликає певні забруднення, велика ймовірність деструкції	Оцінюється нестабільністю у зв'язку із появою конкурентів	Оцінюється як кількісно, так і якісно
Зрілість	Важкопрогнозовані, необхідна їх якісна оцінка	Важкопрогнозований, може відрізнитися нестабільністю на окремих етапах	Оцінюється якісно, переходить у деструктивність

Таблиця 2. Особливості оцінки економічної ефективності від характеру потреб на ринку молоко продукції

Потреби	Показники		
	Витрати	Результат	Економічна ефективність
Однорідні	<ul style="list-style-type: none"> – порівняно вузький асортимент ресурсів, що закуповуються; – економія на переобладнанні устаткування; – вузька спеціалізація; – елементарні операції; – масова реалізація; <p><i>мета – зниження собівартості</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – широке охоплення ринку; – достатньо висока якість; – зручність обслуговування; – стандартний сервіс; – екстенсивні методи розвитку; <p><i>результат порівняно легко прогнозується</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – визначається кількісно; – ефективність, як правило, наближається до ефективності управління; – деструктивність настає при насиченні ринку
Неоднорідні	<ul style="list-style-type: none"> – диференційований набір продукції і послуг; – випуск партій продукції в умовах серійного виробництва; – комбінація спеціалізації і універсальності; – реалізація в розрахунку на сегменти ринку; <p><i>мета – задоволення потреб</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – орієнтація на певні групи клієнтів; – якість залежить від вимог клієнтів; – різноманітний сервіс; – екстенсивні та інтенсивні методи розвитку; <p><i>результат не завжди прогнозується</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – визначається в основному кількісно; – ефективність відрізняється від ефективності управління; – деструктивність настає при неправильній ідентифікації ринку
Елітарні	<ul style="list-style-type: none"> – широкий асортимент ресурсів, що закуповуються; – часті переналагодження устаткування; – упровадження програм по збагаченню праці; – диференційована реалізація; – зростання конкуренції; – глобалізація господарської діяльності; <p><i>мета – виживання на конкурентному ринку</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – орієнтація на індивідуального споживача; – гарантія якості продукції і послуг; – відповідні складнощі з обслуговуванням; – різноманітний сервіс; – інтенсивні методи розвитку; <p><i>результат складно прогнозується</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – визначається як кількісно, так і якісно; – суттєва різниця між економічною ефективністю і ефективністю управління; – деструктивність настає при зниженні якості задоволення потреб ринку

Продукція, що задовольняє вимоги СОР, відповідає неоднорідним потребам і ефективність у цьому випадку визначається в основному кількісно; ефективність відрізняється від ефективності управління; деструктивність настає при неправильній ідентифікації ринку.

Аналіз фахових джерел показує, що область дослідження поняття «ефективність» досить широка. Цей факт зумовлює необхідність класифікації ефективності кластерного об'єднання за сукупністю ознак (таблиця 3).

Таблиця 3. Класифікація поняття ефективність кластера

	Класифікаційна ознака	Види ефективності
1.	Тип ефективності	Ефективність: економічна і управління
2.	Блоки господарської діяльності	Ефективність: закупівлі, виробництва і збуту
3.	Рівень економічної системи (кластера)	Ефективність: робочого місця, виробничої ділянки, цеху, підприємства, кластера, регіону, держави, міждержавної системи
4.	Елементи управління кластером	Ефективність: суб'єкта і об'єкта системи управління
5.	Функції управління	Ефективність: прогнозування, планування, організації, мотивації, контролю, обліку, аналізу, нормування, координації та ін.
6.	Стиль управління	Ефективність: авторитарного, демократичного і ліберального стилів управління
7.	Тип сфери виробництва кластера	Ефективність: основного, допоміжного та обслуговуючого виробництва
8.	Рівень системи управління	Ефективність: нижчого, середнього і вищого рівнів управління
9.	Тип виробничого процесу	Ефективність: технологічного і логістичного процесів
10.	Стадія управлінського рішення	Ефективність: підготовки, прийняття, реалізації управлінських рішень
11.	Тип ресурсів, що переробляються	Ефективність переробки: матеріальних, інформаційних, інноваційних, фінансових, людських ресурсів
12.	Стадія бізнес-процесу	Ефективність: операцій, функцій, активностей, видів діяльності
13.	Сфера економіки кластера	Ефективність: основних фондів, оборотних коштів, праці, інвестиційних проектів та ін.
14.	Організаційно-правова форма	Ефективність: ПП, ТОВ, ПрАТ, ПАТ
15.	Тип виробництва	Ефективність: одиничного, серійного, масового типів виробництва
16.	Політика просування товарів	Ефективність: реклами, стимулювання збуту, особистої реалізації, «Public Relations»
17.	Тип організаційної структури управління	Ефективність: бюрократичних, дивізіональних і адаптивних структур управління

Між виділеними в таблиці 3 класифікаційними ознаками може бути встановлена певна ієрархія, що дозволяє контролювати досягнення ефективності в різних сферах господарської діяльності кластера (рисунк 1).

Рис. 1. Ієрархія класифікаційних ознак при визначенні ефективності кластера

Необхідно зазначити, що кожна з наведених у таблиці 3 класифікаційних ознак створює передумови для ускладнення видів ефективності. Для роз'яснення цієї ситуації звернемося до класифікаційної ознаки 2 –

«блок господарської діяльності кластера». Якщо в якості передумови дослідження вибрати два крайні варіанти:

- економічна ефективність наявна;
- спостерігається стабільність чи деструктивність,

тобто економічна ефективність відсутня, отже, можна виокремити вісім основних варіантів економічної ефективності діяльності кластера за його основними блоками (таблиця 4).

Таблиця 4. Основні варіанти економічної ефективності діяльності кластера за основними блоками

Варіант ефективності	Закупка	Виробництво	Збут
Відсутність ефективності	Ні	Ні	Ні
Ефективність виробництва	Ні	Так	Ні
Ефективність збуту	Ні	Ні	Так
Ефективність виробничо-реалізаційної діяльності	Ні	Так	Так
Ефективність закупок	Так	Ні	Ні
Ефективність закупівельно-виробничої діяльності	Так	Так	Ні
Ефективність комерційної діяльності	Так	Ні	Так
Ефективність господарської діяльності	Так	Так	Так

Основними варіантами економічної ефективності кластера за його господарськими блоками діяльності виступають: ефективність закупок, ефективність виробництва, ефективність збуту.

Виокремимо різні аспекти ефективності [12;13;14;15]:

- внутрішню ефективність з точки зору використання внутрішніх можливостей кластера або з точки зору управління внутрішніми ресурсами (витратами і капіталом);
- зовнішню ефективність – ефективність з точки зору використання зовнішніх можливостей кластера;
- загальну ефективність – ефективність у якості композиції двох її складових: внутрішньої та зовнішньої;
- ринкову ефективність – наскільки повно задовольняються запити споживача порівняно з альтернативними варіантами їх задоволення;
- ідеальну ефективність – попри зусилля менеджменту з оптимізації організаційної структури така ефективність практично не досяжна;
- цільову або стратегічну ефективність, яка відображає ступінь досягнення цілей кластера

(очевидно, що в такому випадку мова йде про результативність);

- витратну або тактичну ефективність, що характеризує економічність способів перетворення ресурсів у результаті виробничої діяльності кластера;
 - глобальну ефективність економіки – наслідок способів функціонування кластера на макрорівні.
- З метою впорядкування різних точок зору з порушеного аспекту дослідження виділимо наступні класифікаційні ознаки:
- ступінь використання внутрішніх можливостей кластера (використовуються – символ «1», не використовуються – символ – «0»);
 - ступінь використання зовнішніх можливостей кластера (використовуються – символ «1», не використовуються – символ – «0»);
 - здійснення заходів щодо адаптації кластера до зовнішнього середовища (здійснюються – символ «1», не здійснюються – символ «0»).
- Вказані класифікаційні ознаки дозволяють виділити вісім видів ефективності кластера (таблиця 5).

Таблиця 5. Основні види ефективності кластера

Вид ефективності	Ступінь використання внутрішніх можливостей кластера (ресурсний потенціал)	Ступінь використання зовнішніх можливостей кластера	Здійснення заходів по адаптації кластера до зовнішнього середовища
Відсутність ефективності	0	0	0
Зовнішня ефективність	0	1	0
Стратегічна ефективність	0	0	1
Ринкова ефективність	0	1	1
Внутрішня ефективність	1	0	0
Тактична ефективність	1	1	0
Маркетингова ефективність	1	0	1
Ідеальна ефективність	1	1	1

Таким чином, отримали шість видів ефективності з восьми викладених вище. Водночас нам не вдалося виділити:

- загальну ефективність, замість неї в таблиці 5 вказана тактична ефективність;
- глобальну ефективність, яка, втім, може бути обґрунтована за допомогою введення додаткової класифікаційної ознаки «тип господарюючого суб'єкта».

Оскільки за визначенням ефективність – це відносний показник, що відображає позитивну динаміку в розвитку кластера, доцільно виявити основні напрямки отримання ефективності. При цьому, на нашу думку, слід здійснювати відповідні перетворення в системі і в процесі як основних об'єктах досягнення такої ефективності. Ця особливість урахована в таблиці 6, у якій простежується ієрархія вказаних перетворень за ознакою їх глобальності.

Таблиця 6. Основні напрямки досягнення ефективності

Кластер		Процес	
1	Ліквідація «вузького місця»	1	Корегування процесу
2	Уведення/ліквідація елементів кластера	2	Локальна оптимізація процесу
3	Введення/ліквідація кластера	3	Модернізація процесу
4	Перетворення горизонтальних і вертикальних зв'язків у кластері	4	Часткова зміна процесу
5	Заміна/ліквідація кластера	5	Заміна/ліквідація процесу

Оскільки запропоновані нами кластерні об'єднання знаходяться в стадії розробки, а молокопродукція, що відповідає вимогам СОТ, за характером потреб визначається як неоднорідна, то з основних варіантів економічної ефективності кластера за його господарськими блоками діяльності провідним варіантом буде ефективність закупок. Ефективність виробництва, ефективність збуту на етапі

впровадження кластеризації не будуть мати суттєвого впливу на загальну ефективність. Отже, оцінка економічної ефективності в цьому випадку буде базуватися на оцінці ресурсного потенціалу кластера і використання нових технологій, технологічних процесів, інновацій, стратегій.

Таким чином, можуть бути отримані наступні види ефективності кластера (таблиця 7).

Таблиця 7. Основні види ефективності кластера на етапі впровадження

Вид ефективності	Ступінь використання внутрішніх можливостей кластера (ресурсний потенціал)	Ступінь використання зовнішніх можливостей кластера	Здійснення заходів по адаптації кластера до зовнішнього середовища
Внутрішня ефективність	1	0	0
Тактична ефективність	1	1	0
Маркетингова ефективність	1	0	1
Ідеальна ефективність	1	1	1

Запропонована методика ефективності впровадження кластерів у молокопереробній галузі Чернігівської області може бути використана в різних регіонах України, а також пристосована до інших галузей.

На сьогодні застосування кластерного підходу в Україні є необхідною умовою для відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційного розвитку регіонів, досягнення високого рівня економічного розвитку та конкурентоспроможності. Формування кластерів неможливе без взаємодоповіри та довготривалих

взаємовигідних партнерських відносин між усіма учасниками кластера.

Основною метою господарської діяльності кластера для досягнення ними необхідного рівня конкурентоспроможності на регіональних та світовому ринках є досягнення економічної ефективності, її оцінка може базуватися на оцінці ресурсного потенціалу кластера та використання нових технологій, технологічних процесів, інновацій та стратегій, а також маркетингової діяльності, яка охоплює всі етапи життєвого циклу товару в системі управління якістю.

Список літератури

1. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 3 т. [Текст] / А. Маршалл. - М., 1993. - Т.1.
2. Портер М. Конкуренция: Пер. с англ. / М. Портер. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2002.-496 с.
3. Розенфельд С. Внедрение кластеров в экономику [Текст] / С. Розенфельд ; Пер. с англ.: учеб. пос. / С. Розенфельд. — М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. - 418 с.
4. Tolénado J. A Propos des Filieres Industrielles / A Tolénado // Revue d'Economie Industrielle. - 1978. - Vol.6, №4. - P. 149-158.
5. Dahmen E. Entrepreneurial Activity and the Development of Swedish Industry, 1919-1939 / E. Dahmen. - Stockholm, 1950.
6. Пилипенко И. В. Кластерная политика в России [Текст] / И. В. Пилипенко. // Общество и экономика. - 2007. - №8. - С. 28-64.
7. Третьяк В. П. Кластеры предприятий: пути создания и результативность функционирования [Текст] / В. П. Третьяк. - М.: Август Борз, 2006.-132 с.
8. Дзядук Т. В. Кластер як засіб підвищення конкурентоспроможності [Текст] / Т. В. Дзядук // Економічний простір. – №20/2. – 2008.
9. Оболенцева Л. В. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник [Текст] / Л. В. Оболенцева; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 249 с.
10. Чужиков В. Кластери як об'єкт державного регулювання [Текст] / В. Чужиков // Вісник УАДУ. – 2001. - №4. – С. 160-167.
11. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. Контекст. [Текст] – К.: Логос, 2002.– 646 с.
12. Гуськова, Н. Д. Микроэкономика: учеб. пособие / Н. Д. Гуськова, Н. П. Макаркин, П. В. Шичкин. – Саранск: Изд-во Мордовского ун-та, 1997. – 216 с.
13. Крейчман, Ф. С. Эффективная организация управления акционерными предприятиями в условиях рынка / Ф. С. Крейчман. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 2000. – 316 с.
14. Планирование повышения эффективности производства и качества продукции в промышленности / Под ред. Н. М. Ознобина. – М.: Экономика, 1979. – 160 с.
15. Повышение эффективности общественного производства и совершенствование хозяйственного расчета / Под ред.

РЕЗЮМЕ

Пшеничная Татьяна

Оценка эффективности деятельности кластеров в молокоперерабатывающей отрасли

В статье предложены методы оценивания экономической эффективности деятельности кластеров в молокоперерабатывающей отрасли. Рассмотрен анализ факторов влияния на результат работы кластера посредством двух подходов: структурного и функционального.

RESUME

Pshenychna Tetiana

Assessment of the performance of clusters in the dairy industry

The paper proposes methods for estimating the economic efficiency of the clusters in the dairy industry. We consider the analysis of the factors affecting the result of the cluster by means of two approaches: structural and functional.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2013 р.